

Regeringskansliet, Justitiedepartementet

Diarienummer:
IMY-2025-23012

Ert diarienummer:
Ju2025/02525

Datum:
2026-03-27

Yttrande över betänkandet Rättssäkerhetens pris (SOU 2025:111)

Integritetsskyddsmyndigheten (IMY) lämnar följande synpunkter på innehållet och förslagen i avsnitten 12.7.1–12.7.3 och 15.4.4 i betänkandet.

IMY delar utredningens bedömning att enskilda i vissa situationer bör kunna beviljas ersättning för rättegångskostnader i förvaltningsmål och att den tillämpliga regleringen ger utrymme för en samlad bedömning där flera omständigheter kan beaktas. IMY anser dock att bestämmelsens utformning och de anförda skälen riskerar att leda till en alltför långtgående rätt till ersättning och alltför höga ersättningsnivåer och vill i denna del framhålla följande.

En reglering om ersättning för rättegångskostnader i förvaltningsmål måste enligt IMY utformas på ett tydligt avgränsat, restriktivt och förutsebart sätt för att uppnå en rimlig balans mellan kvittningsprincipen och de undantagsfall där ersättning bör utgå.

Utredningen bedömer att den årliga kostnadsökningen bör rymmas inom befintliga myndighetsanslag. Mot bakgrund av att det inte är helt tydligt hur den föreslagna regleringen är avsedd att tillämpas ser IMY klara risker för att ersättningskrav i enskilda fall kan komma att uppgå till betydande belopp som är svåra att förutse för myndigheterna. Utredningens konsekvensanalys (avsnitt 15.4.4), med en beräknad kostnadsökning på cirka 15 miljoner kronor per år, talar dock för att ersättning endast är avsedd att utgå i ett begränsat antal fall och att ersättningsnivåerna i de enskilda fallen förväntas bli låga. Utredningens slutsatser förefaller motiveras främst utifrån fysiska personers rätt till ersättning under särskilda förutsättningar. En sådan restriktiv hållning är både rimlig och nödvändig. Den bör dock tydligt återspeglas i såväl utformningen av som motiveringen till den föreslagna regleringen.

Det bör inte, såsom utredningen konstaterat, komma ifråga att ersätta ett företags ombudskostnader om företaget utifrån sin storlek eller verksamhet har – eller borde ha haft – någon anställd som inom ramen för sin tjänst skulle ha kunnat utföra det arbete för vilket ersättning begärs. I linje med detta bör även det ekonomiska värde som frågan i målet rör tillmätas avsevärt mindre betydelse när det är fråga om en resursstark juridisk person. I de flesta fall får det förutsättas att juridiska personer har tillgång till egen kompetens för att hantera en förvaltningsprocess och tillgodogöra sig domstolens processledning.

Inom IMYs tillsynsområde omfattas tillsynsobjekten dessutom redan av ett uttryckligt och långtgående egenansvar enligt principen om ansvarsskyldighet¹. Det innebär att

Postadress:
Box 8114
104 20 Stockholm

Webbplats:
www.imy.se

E-post:
imy@imy.se

Telefon:
08-657 61 00

¹ Artikel 5.2 Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning).

tillsynsobjektet inte bara är skyldiga att följa regelverket utan även att *kunna visa* att personuppgiftsbehandling sker i enlighet med gällande bestämmelser. Bevisbördan för regelefterlevnad vilar alltså på tillsynsobjekten.² Denna skyldighet förutsätter att tillsynsobjekten säkerställer att de har tillgång till den kompetens som krävs för att kunna efterleva bestämmelserna.

Med hänsyn till det anförda anser IMY att tröskeln för att bevilja ersättning för ombudskostnader till juridiska personer och särskilt inom tillsynsområden där tillsynsobjekten redan har ett långtgående ansvar för regelefterlevnad bör vara särskilt hög. Detta bör tydliggöras i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Det är enligt IMY även viktigt att ersättningens storlek bedöms ingående och restriktivt i de undantagsfall där ersättning bör utgå. Bestämmelsen i 40 § förvaltningsprocesslagen (1971:291) bör därför utformas så att det uttryckligen framgår att domstolen får begränsa ersättningen till en nivå som är skälig i det enskilda fallet. Rättshjälpstaxan utgör i detta avseende ett naturligt jämförelseobjekt, och det framstår som konsekvent att ersättning i förvaltningsmål som utgångspunkt inte överstiger denna. Om ersättningen beräknas utifrån ett skäligt antal timmar multiplicerat med gällande timkostnadsnorm skulle risken för oproportionerliga kostnader minska och även bidra till ökad förutsebarhet.

Oaktat frågan om när ersättning ska utgå och ersättningens storlek anser IMY, till skillnad från utredningen, att det är staten genom allmänna medel som ska stå för ersättningen och inte den enskilda förvaltningsmyndighet som uppträder som part. En ordning där staten genom allmänna medel står för ersättningen är i linje med hur kostnadsansvaret ser ut i flera andra regelkomplex. IMY anser att vad som i betänkandet anförts om att även kommunala aktörer kan agera som part inte bör utgöra grund för någon annan bedömning. Detta med hänsyn till att det regelmässigt lär vara fråga om en statlig förvaltningsmyndighet som intar partsställning i de fall ersättning blir aktuellt samt med beaktande av att staten redan idag står för ersättning till offentliga biträden i vissa typer av tvångsmål där kommuner uppträder som part.

IMY ifrågasätter även utredningens antagande att ett kostnadsansvar för den myndighet som uppträder som part främst skulle ha positiva effekter på myndigheternas beslutsfattande. Myndigheterna har redan idag ett långtgående ansvar att fatta rättssäkra, proportionerliga och väl underbyggda beslut. Ett stort kostnadsansvar för enskilda myndigheter riskerar dessutom att få en hämmande effekt på tillsynsverksamheten. Detta genom att det kan minska benägenheten att initiera vissa ärenden eller besluta om ingripande åtgärder, vilket i förlängningen kan motverka de aktuella regelverkens syften.

IMY förordar sammanfattningsvis en tydligare avgränsad och mer restriktiv rätt till ersättning än den som föreslås i betänkandet. Därutöver anser IMY att det är staten genom allmänna medel som ska stå för ersättningen och inte den enskilda förvaltningsmyndigheten.

Detta yttrande har beslutats av generaldirektören Eric Leijonram efter föredragning av juristen My Lorenius. Vid den slutliga handläggningen har även rättschefen David Törngren, avdelningschefen Charlotte Waller Dahlberg, enhetschefen

² Se bl.a. Kammarrätten i Stockholms dom den 12 februari 2024 i mål nr 4058–22 med hänvisning till förvaltningsrättens bedömning i den överklagade domen.

Jonas Agnvall, rådgivaren Victor Hagstedt och avdelningsjuristen Andreas Persson medverkat.

Eric Leijonram